

Bir Mevlâna Kitabı: “Şems - Mevlâna Dostluğu”

A sırlar öncesinden günümüze ışık tutan bir büyü-
meş’ale Mevlâna... Her yaşa ve her seviyeye uygun
bir mesajı vardır onun, her din ve ırka hitap eden bir hâl
dili... Mevlâna Celâleddîn-i Rumî işte bu yüzden sadece
Türk ve İslâm âleminde değil, dünyanın birçok ülkesinde
okunuyor, yoluna taraftar bulunuyor. Bugün Amerika’da,
Avrupa’nın birçok ülkesinde, hatta Uzak Doğu’da onu ta-
nıyan, cezbesine kapılan binlerce Mevlvî vardır. Demek
ki onun kutlu çağrısı bugün bile yankısını bulabiliyor.

Mevlâna, aslında Kur’an’dan ve hadisten başka bir
şey söylememiştir. Söylediklerinin özü ya Kur’an tefsiri ya
da hadis yorumudur. Bu yüzden heyecanını yenemeyen
Molla Cami Mevlâna için şu tespitte bulunur: “Peygamber
nîst velî kitâb dâred” (O bir peygamber değil; ama onun
kitabı var)

Mevlâna’nın hayat hikâyesine bakıldığı zaman onun
özellikle Anadolu’ya geldikten sonra olağanüstü bir haya-
tın içinde yoğrulduğunu, hamken piştiğini, yandığını gö-
rürüz. Bu zorlu hayat içinde iki önemli güç vardır Mevlâna
için. Kendisini şer’î ilimlerde yetiştiren Seyyid Burhaned-
din Hazretleri ve hayatının sonuna kadar içinde pişeceği
yanacağı tasavvuf felsefesini öğreten Şems. Bu iki mıkna-
tis arasında Mevlâna şüphesiz büyük gelgitler yaşamıştır, fa-
kat Mevlâna’yı kendine bağlayan Şems olmuştur.

Bayram Ali Çetinkaya Şems- Mevlâna dostluğu mer-
kezli bir kitap yazdı. Kitabın adı **Şems- Mevlâna Dostlu-
ğu**. Alt başlık ise **“Benlik Duvarından Kerpiç Koparmak”**
İnsan yayınları arasında (İstanbul 2007) çıkan kitabın ka-
pağı Ayfer Balaban’ın bir tezhip çalışmasıyla renklenmiş.

Mevlâna’nın hayat
hikâyesine bakıldığı
zaman onun özellikle
Anadolu’ya geldikten
sonra olağanüstü bir
hayatın içinde yoğrul-
duğunu, hamken pişti-
ğini, yandığını görürüz.
Bu zorlu hayat içinde
iki önemli güç vardır
Mevlâna için.

Çetinkaya, kitabının önsözünde Mevlâna Celâleddîn-i Rumî'nin hayatında önemli bir yer tutan Şems'i şöyle tavsif ediyor: *...Mevlâna'yı hamken yakan ve pişiren, sonunda kemâlâta/yetkinliğe ulaştıran Şems-i Tebrizî de unutulmamalıdır. Gizemli bir sûffî olan Şems'in olağan dışı hayat serüveni ve nihayetinde Mevlâna'yla Konya'da vuslatı, ikiz ruhların ilk buluşmasıdır. Tek ruhta iki beden olan Mevlâna ile Şems'in arasındaki muhabbet, dostluğun ötesinde bir "dostluğa" bürünmüştür. Ta ki Şems'in yitik hâle dönüşmesine kadar... Fakat onların arasındaki görünmeyen yakın bağ, müridlik ve mürşidlik hâllerinin zaman içerisinde yer değiştirmesine sebep olmuştur. Bu anlamda ikiz ruhların konuşma dili, semâ'dır. Semâ, tarif edilemeyen ve anlatılamayan bir aşk ve muhabbetin yansımasıdır. Onda zikir, müzik ve bilim/maddî âlem birbiriyle bir senteze ulaşmıştır.* (s. 9)

Kitabın giriş kısmında Mevlâna Celâleddîn-i Rumî ile Şems'in buluşmaları ve Şems'in esraren-giz bir şekilde kaybolması anlatılıyor. Burada diğer Mevlâna kitaplarında üzerinde durulmayan konulara da rastlıyoruz. Mesela Şems'in mistik ve psikolojik açıdan kişilik analizi başlığı ile verilen malumat ilgimizi çekiyor. Keza kitabın ilerleyen sayfalarında yer alan bir başka konu da "İki Mürid/İki Mürşit: Tek Ruhta İki Beden" adını taşıyor. Yazar bu bölümde Mevlâna ile Şems hakkında yapılan bir tartışmayı

hatırlatıyor: "Şems mi Mevlâna'yı yetiştirdi, Mevlâna mı Şems'e mürşid oldu?" Yazar, bu sorunun cevabını Mevlâna'nın ve Şems'in birbirlerine karşı söyledikleri yüceltici sözlerde aramak gerektiğini, böyle bir tartışmanın ise gereksiz ve anlamsız olduğunu söylüyor. Abdülbaki Gölpınarlı'nın Mevlâna Celâleddîn-i Rumî ile Şems arasındaki tefeyyüz karşılıklıdır, sözünden hareketle, aslında her ikisinin de birbirine feyiz verdiğini, ikisinin de birbirine hem mürşid hem de mürid olduklarına işaret ediyor.

Demek ki aslında ne Şems Mevlâna'nın, ne de Mevlâna Şems'in mürşidi ya da mürididir. Nitekim yazar diyor ki: *Anlaşılan ve ortaya çıkan odur ki, Şems Mevlâna'yı irşâda gelmedi. Çünkü Şems, Makâlât'ında: "Ya Rabbi! Beni velilerinle buluşturun, diye Hak'a ettiğim niyaz üzerine rüyamda Hak tarafından müjdelendiğim velî Mevlâna'dır."* diyor. Mevlâna ile Şems arasındaki yakınlık "Merace'l-Bahreyn" iki denizin birleşmesi ve suların birbirine karışmasıydı. Nitekim Mevlâna, Mesnevî'sinin birinci cildinde bunu şöyle seslendirir: *Her ikisi de yüzme öğrenmiş, birbirini tanımış tek bir denizdi. Her ikisi de dikilmeksizin birbirine dikilmiş birleşmiş candı.* (s. 66)

Üç bölüme yayılmış Şems-Mevlâna Dostluğu isimli kitabın birinci bölümünün sonunda Şems-i Tebrizî'nin halkın ve inceleyicilerin gözünde bıraktığı fotoğrafın analizi yapılıyor. Onun görüşleri, psikolojisi, Mevlâna

üzerindeki etkileri ilh... üzerinde duruluyor. Şems'in Mevlâna üzerindeki etkileri yanında Mevlâna'nın da Şems üzerindeki etkileri ihmal edilmiyor. *Şems olmasaydı, Mevlâna belki de babası gibi ikinci sınıf bir sultanül-ulemâ olarak medrese hocası olacak, dar bir coğrafyada tanınıp bilinecekti. Bu, Şems için de geçerlidir. Mevlâna olmasaydı, onu da kimse bilmeyecek, tanımayacaktı.* (s. 82)

Kitabın ikinci bölümüne, *ikiz ruhların konuşma dili* şeklinde nitelendirilen semâ'nın ortaya çıkış macerası anlatılarak başlanıyor. Çok çeşitli rivayetler olmasına rağmen Mevlâna ayınlarının vazgeçilmez unsuru semânın ortaya çıkış hikâyesi kitapta şöyle zikrediliyor: *Bir keresinde Mevlâna hazretleri, kuyumcular civarından geçerken, çekiçlerden çıkan tak tak sesleri kulağına erişince, o seslerin güzelliğinden, Mevlâna'da bir hâl tecelli etti ve dönmeye başladı. Kuyumcu Şeyh Selâhaddin'e (ö. 1258) gayb âleminden, "Dışarı çık, Mevlâna dönmededir, halk etrafında toplanmıştır" diye ilham gelmesiyle, o feryat ve figân ile dükkândan dışarı çıktı; Mevlâna'nın ayaklarına kapanıp kendinden geçti...* (s. 88)

Bayram Ali Çetinkaya, bundan sonra Mevlâna için semânın anlamı üzerinde duruyor. Semâ, özellikle tasavvufî anlamda birçok şey ifade eder. Nitekim Mevlâna da semânın bir tek tarifini yapmaz, ona çeşitli anlamlar yükler. İşte semâ üzerine Mevlâna'nın bir iki sözü:

“Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Allah'ın, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim? sorusuna, ruhların; 'Evet Rabbimizsin!' deyişlerinin sesini duymak, kendinden geçmek, Rabb'ine kavuşmaktır. Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Semâ dostun hallerini görmek, lahut perdelelerinden Hakk'ın sırlarını duymaktır. Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Kendindeki varlıktan geçmek, mutlak yoklukta, zevalsiz, devamlı varlık tadını tatmaktır. Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Dostun aşk vuruşları, darbeleri önünde başını top gibi yapıp, başsız, ayaksız dosta koşmaktır...” (s. 92)

Semâ ve aşk, semâ ve Şems, semâ ve zikir, semâ ve müzik, semâ ve bilim, semâ ve tepkiler kitabın ikinci bölümünün diğer konularını oluşturuyor.

Üçüncü Bölüm Mevlâna Öğretisinde Müzik ve Ney başlığını taşıyor. Bu bölüme filozofların hayatında müziğin etkisi ve güzel sesin insan hayatındaki önemi üzerine bir girişle başlanıyor. Müziğin insan ruhunda müspetmenfi dalgalar oluşturduğu muhakkak. Bu açıdan müzik, göz ardı edilecek bir sanat değildir. Çetinkaya'nın Mevlâna semâındaki ney sesinden yola çıkarak müzikle ilgili söyledikleri önemli. Kulak verelim: *Müzik, mutluluk, sevinç, rahatlık ve umut aşıladığı gibi, hüznün, acı, elem, karamsarlık ve umutsuzluk sebebi de olabilir. Nasıl ki faydalı ilim övgüye ve yüceltmeye değer ise, faydasız müzik de yerilmeyi ve eleştirilmeyi hak etmektedir. Sanat olarak müzik, insana insanlığını unutturarak onu vahşi ve çılgın bir hale dönüştürmememli, hayâ ve erdemi yok etmemeli, cinselli-*

ğin ve hazların kölesi yapmamalıdır. (s. 143)

Mevlâna'nın çalgılar ve çalgıcılarla ilgili söyledikleri de kitabın konuları arasında yer alıyor. Onun, bir Türk sazı olan kopuzla ilgili düşüncelerini de nakledelim: *Mademki inanan, feryat edip ağlamada kopuzdur; kopuz, kendisine birisi mızrap vurmadiçça nereden feryat edecek? Büyükler büyüğü ferah geldi çattı, ulular ulusu ferah geldi erişti; en devamlı kerem geldi, ayların ayı geldi. Kopuz huy edinmiştir, mızrap yemediççe duramaz, dayanamaz; çalgıcının ayaklarına yüz sürer, başvurur.* (s. 162) Ve tabii ki Mevlâna'yı neysiz düşünmek olmaz. Onun en büyük eseri Mesnevî de zaten yurdundan koparılmış bir kamışın hikâyesiyle başlanmaz mı? Nitekim kitapta ney'e ayrı bir yer verilmiş. Mevlâna nefesinden üflenen ney, Allah'ın sırlarından insana fısıldanan ses, Hz. Davut'un sazlıktan kopardığı kamış, ney'in sesindeki ayrılık ve aşk ateşi, ney gibi bir aşk/dost, insan bedenine bürünen ney, can ney'i, Meryem'e benzeyen ney, ney ve rebabın sesi aşk evinin temel harcıdır gibi başlıklarla ney'in içli macerası okuyucuya duyurulmaya çalışılıyor.

Mevlâna bir sonsuz umman. Herkes ondan tasının alabildiğince faydalanmış, faydalanmakta. Şems- Mevlâna Dostluğu kitabı da bu ummana daldırılmış kabın hacmince güzellikler sunuyor okuyucusuna.